

Extreme droogte, gevolgen voor natuurbrand risico

De andere kant van de wereld, meerdere dagen voorpaginanieuws in Nederland in februari van dit jaar. Natuurbranden van grote omvang met een vernietigende impact in Australië. In een paar weken tijd brandt een natuurgebied af met een totale omvang van ongeveer een half miljoen hectare. Ter vergelijking, de totale omvang van natuurlijke gebieden in Nederland wordt geschat op 300.000 ha.

In Australië zijn natuurbranden van enige omvang geen ongewoon verschijnsel. Sterker nog, vanuit het oogpunt van het stimuleren van biodiversiteit en verjonging van vegetatie is natuurbrand volgens veel natuurbeheerders zelfs gewenst. Anders wordt het als de natuur gebruiksfuncties toebedeeld krijgt. In economisch rendabele natuur, geredeneerd vanuit sectoren als recreatie en toerisme, houtproductie of imago-versterkende en cultureel-historische functionaliteiten, past geen vernietigende dynamiek die de natuurbrand met zich mee brengt.

Natuurbranden van grote omvang komen voor na periodes van droogte, in combinatie met hoge temperaturen. Dit zorgt, met name in combinatie met hogere windsnelheid, voor het uitdrogen van de brandstoffen in natuurgebieden. Een beginnende natuurbrand kan dan zeer snel uitgroeien tot een scenario waarbij de beheersing van de brand slechts afhankelijk is van natuurlijke barrières, ofwel, een gebrek aan brandstof.

Het KNMI voorspelt ook in Nederland een toenemende kans op langdurige droge periodes en een stijgende temperatuur. Zal in Nederland het risico op natuurbranden overeenkomstig toenemen? Het antwoord op deze vraag is niet eenduidig. Een eerste kwantitatieve studie naar de waarschijnlijkheid van onbeheersbare natuurbranden op de Veluwe laat zien dat de kans hierop in een droge periode meer afhankelijk is van het succes van proactief en preventief terreinmanagement dan van de repressieve slagkracht van de brandweer.

Actief risicomanagement

We kunnen het ons in Nederland niet veroorloven om natuurbranden van grote omvang toe te staan. Dit is een van de redenen voor snel optreden van de brandweer zodat beginnende branden zo snel mogelijk in de kiem worden gesmoord (*fire suppression policy*). De belangrijkste reden voor deze tactiek moet worden gezocht in de grote dichtheid van

(risicovolle en kwetsbare) gebruiksfuncties per km² natuurgebied. Deze Wildland-Urban Interface wordt in de (buitenlandse) literatuur veelvuldig beschreven, waarbij de conclusie is dat de impact van een natuurbrand te voorspellen is aan de hand van het succes van het risicobeheersingbeleid in dit grensvlak.

Zonder actief risicomanagement in het terreinbeheer ontstaat, in combinatie met een tactiek van snelle repressieve interventie, een versnelde opbouw van brandstof. In de VS wordt in de natuurbeheerorganisaties brandstofbeheer als een van de belangrijkste factoren gezien waarmee een natuurbrand al in preventief stadium te voorkomen is. De relatie tussen 'fire suppression policy', 'period of fire exclusion' en 'accumulation of fuels' is hierin leidend: *"Catastrophic wildfires are driven by severe weather, and fire management is unable to prevent or stop such fires. Prefire management requires more intensive use of fire prevention techniques and focused fuel modification at strategic locations critical to protecting the wildland-urban interface."*

Snelle repressieve interventie

Het is zinvol om de discussie te voeren over de noodzaak van de strategie van snelle repressieve interventie. Natuurbeheerders geven aan het vanuit ecologisch oogpunt geen probleem te vinden dat er eens in de zoveel tijd een (groot) stuk bos of heide afbrandt. Wel is het goed om dan de discussie te voeren over de acceptabele grootte van een dergelijke "natuurlijke brand", en hoe deze maximale grootte te kunnen garanderen, aangezien de gecombineerde hulpverleningsdiensten het tot haar taak rekent kwetsbare groepen en risicovolle objecten in de Wildland-Urban interface te beschermen tegen natuurbrand.

Impact

Wat is de mogelijke impact van de toenemende kans op een onbeheersbare natuurbrand in Nederland? Beter gezegd,

wat kunnen mogelijke effecten zijn van een onbeheersbare natuurbrand in een gebied zijn waarin leven, werken, logistiek en transport, cultuur, recreatie en verzorging samen gaan met een natuurlijke omgeving? Niet alleen natuurwaarden worden bedreigd, ook het risico op (dodelijke) slachtoffers en schade aan gebouwen neemt toe. Langdurige uitval (1 dag tot 1 week) van transportassen leidt tot schade in de logistieke sector. Hoogspanningsleidingen die over natuurgebieden voeren kunnen aangetast worden, wat grootschalige regionale stroomuitval van meer dan 24 uur (de reikwijdte van het huidige preparatieniveau) tot gevolg kan hebben. Indirecte schade door natuurbrand ligt meer in de lijn van imagoschade en verlies van werkgelegenheid (op de Veluwe werken 22.000 mensen in de recreatiesector en de bosbouw).

Zelfredzaamheid

Een bijkomend probleem is dat de meeste mensen in de natuurgebieden tijdens het bosbrandseizoen (deze komt overeen met het hoogseizoen in de recreatiesector) niet kunnen worden beschouwd als volledig zelfredzaam. De aanzienlijke slachtofferaantallen in Australië ondersteunen dit. Naar de component zelfredzaamheid bij brand wordt op dit moment veel onderzoek gedaan. Een recente literatuurstudie geeft een goed overzicht van onderzoek tot nu toe. Weliswaar is de studie uitgevoerd naar zelfredzaamheid bij brand in gebouwen, maar parallellen zijn te trekken naar natuurbrand.

Er is, in tegenstelling tot gebouwen, geen normatieve manier om brandrisico's in een natuurgebied te beheersen. Compartimentering, bereikbaarheid en ontvluchtingroutes kunnen niet worden geëist en zullen in de omgevingskenmerken dan ook niet tot uitdrukking komen. Overzichtelijke en gewogen ontruimingsroutes zijn er dan ook niet. Het instellen van een bedrijfshulpverleningsorganisatie is niet aan de orde, met uitzondering van grotere recreatieterrains. Deze laatste zijn echter voornamelijk getraind op EHBO en niet op het begeleiden van de ontruiming van een camping of recreatiepark. De kenmerken van de brand kunnen divers zijn, maar zijn zeker voor de gemiddelde recreant niet voorspelbaar. De dynamiek en onvoorspelbaarheid van het vuur en de rook levert voor brandweermensen risico's op die voor recreanten nog groter

zullen zijn. De verwachting is dat persoonsgebonden kenmerken een grote rol zullen spelen bij het evacueren van het bedreigde gebied.

Risico-agendering

De (politiek-bestuurlijke) agendering van een onderwerp wordt veelal, net als expertiseontwikkeling bij de brandweer, gestuurd door incidenten. Hoewel de laatste jaren enkele grote natuurbranden in Nederland hebben plaatsgevonden, waren de effecten hiervan niet dermate groot dat dit heeft geleid tot verhoogde bestuurlijke aandacht. Toch is de impact van een grote onbeheersbare natuurbrand voorspelbaar. In het geval van gevaarlijke stoffen worden bedrijven en lokale overheden stevig aan banden gelegd om zowel beleidsmatig als uitvoerend een maximale inspanning te leveren om incidenten te voorkomen.

De afweging en prioritering van belangen die met het accepteren van risico's gepaard gaan is echter geen ambtelijke, maar een bestuurlijke verantwoordelijkheid. Het is niet aan de risicoadviseur om te bepalen wat een acceptabel risico is, maar hij dient te adviseren in welke verhoudingen de risico's, in termen van waarschijnlijkheid en impact, met elkaar te vergelijken zijn. Het proces van beleidsafweging ten aanzien van risico's in de openbare ruimte kan uitsluitend plaatsvinden op basis van risico (in termen van waarschijnlijkheid en impact) en de vergelijkbare kwantificering hiervan.

Strategie Nationale Veiligheid

Het natuurbrandrisico is tot voor kort niet in een dergelijke afweging onderwerp van discussie geweest. De voorzichtige conclusie dat zowel de waarschijnlijkheid als de impact van natuurbrand in Nederland aanzienlijk te noemen zijn, heeft er wel toe geleid dat het afgelopen jaar door de directie Nationale Veiligheid van het ministerie van BZK en de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland een intensief traject is gestart om natuurbrand binnen de methodiek van de Strategie Nationale Veiligheid verder uit te werken. De resultaten van deze studie zullen op korte termijn kunnen worden gepresenteerd. Hierop zal in een volgende uitgave van dit magazine nader worden ingegaan.

Voorlopig kan gesteld worden dat onbeheersbare natuurbranden in Nederland nog niet een volwassen plaats hebben veroverd in de risicomanagerencyclus. En daarmee mist een ontbrekende schakel in het nationale en (boven-)regionale risicoprofiel.

drs. A.T.W. (Allard) van Gulik MPS

hoofd Sector Risicobeheersing, Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland
(a.vangulik@vnog.nl)

Literatuur

A.T.W. van Gulik, *Natuurbrand, een onderschat risico*, scriptie MPS, TU Delft 2008.